

ЛІТЕРАТУРА

1. Амонашвілі Ш. Уявляю вчителя як вищого творця ... / Ш. Амонашвілі // Україна і світ сьогодні. – 2007. – 1-7 жовтня. – С. 3-12.
2. Бех І.Д. Виховання особистості: підручник / І.Д. Бех. – К.: Либідь, 2008. – 848 с.
3. Балл Г.О. Проблеми гуманізації освіти та деякі напрямки її розв'язання / Г.О. Балл // Психологічні засади гуманізації загальної середньої освіти: [зб. статей; за ред. С.О. Мусатова. – Рівне: ГПХВ "Світанкова зоря", 1995. – С. 10-16.
4. Ващенко Г.Г. Виховний ідеал / Г.Г. Ващенко. – Полтава: Полтавський вісник, 2005. – 208 с.
5. Вірковський А.А. Формування гуманістичного ідеалу старшокласників у позакласній діяльності / А.А. Вірковський. – К.: Житомирський державний педагогічний університет ім. І. Франка, 2002. – 233 с.
6. Гончаренко С. Український педагогічний, енциклопедичний словник / С. Гончаренко. – [вид. 2-е. доп. й випр.]. – Рівне: Волинські обереги, 2011. – 519 с.
7. Дорошенко К.Г. Ідеал виховання – гуманістичний / К.Г. Дорошенко // Вісник Житомирського педагогічного університету. – 2002. – Випуск 9. – С. 175-177.
8. Закон України «Про освіту». – К.: Генеза, 1996. – 36 с.
9. Концепція виховання дітей та молоді у національній системі освіти // Інформаційний збірник МО України – 1996. – №13. – С. 10-31.
10. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності // Інформаційний збірник МОУ. – 2010. – № 22. – С. 7-21.
11. Лавроненко О. Формування гуманістичних цінностей – важливий аспект виховання молодших школярів / О.Лавроненко // Рідна школа. – 2004. – №7-8. – С. 26-28.
12. Сухомлинський В.О. Проблеми виховання всебічно розвинутої особистості / В.О.Сухомлинський // Вибрані твори: в 5-ти т. – К.: Рад. школа, 1976. – Т.1. – 654 с.
13. Ушинський К.Д. Людина як предмет виховання / К.Д. Ушинський // Вибр. пед. твори в 2-х т. – К.: Рад. школа, 1983. – Т.1. – 348 с.

Н.А. КОВАЛЬСКАЯ. ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ВОСПИТАНИЯ ГУМАНИСТИЧЕСКОГО ИДЕАЛА МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ ВО ВНЕКЛАССНОЙ РАБОТЕ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

Резюме. В статье определено состояние разработки проблемы в психолого-теоретической теории и воспитательной практике, раскрыт смысл ключевых понятий; обоснована структура и особенности гуманистического идеала младших школьников; раскрыто значение внеклассной работы в формировании гуманистического идеала личности; предложено теоретико-прогностическую модель, критерии и уровни сформированности идеала; указано на эффективность педагогических условий воспитания идеала во внеклассной работе.

Ключевые слова: гуманизм, гуманный, гуманность, гуманист, гуманистическое воспитание, гуманистический идеал.

N.O. KOVALSKA PEDAGOGICAL CONDITIONS OF HUMANISTIC EDUCATION IDEAL OF THE JUNIOR PUPILS IN EXTRA-CURRICULAR ACTIVITIES

The summary. In the article the analysis of modern state of the problem in theory and pedagogical practice is presented; the theoretical position about the nature, structure and characteristics of the humanistic ideal of the junior pupil is summarized; targeted creative program "I am among people" is invented on the basis of the practical application of personality-oriented technologies, theoretical-predictive model, criteria, indicators, levels, characteristics of the studied phenomenon of junior pupils are created; the effectiveness of pedagogical conditions of humanistic education ideal of junior pupils in extra-curricular activity is tested experimentally.

Key words: humanity, humanism, humanistic education, humanistic ideal.

Рекомендовано до друку.
Канд. пед. наук, доц. Т.С. Ціпан.
Одержано редакцією 17.05.2016 р.

УДК: 373: 005. 336. 2 [81' 231]

М.І. КОХАНЕВИЧ, Н.А. ДЖАВА

**ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ**

Резюме. У статті розкрито теоретичні положення щодо змісту та сутності навчання лексики учнів молодшого шкільного віку. Розглянуто етапи формування лексичних навичок. Визначено стратегії оволодіння іноземною лексикою.

Ключові слова: лексична компетентність, компетенція, лексичні одиниці, стратегії навчання.

© М.І. Коханевич, Н.А. Джава, 2016

Постановка проблеми. Навчання іноземної мови посідає одне з провідних місць у загальному навчанні учнів та й, загалом, у всебічному розвитку дитини. Знання іноземної мови асоціюється із знанням слів, в той час як володіння мовою – із лексичними навичками. Отже, лексичні навички слід розглядати як найважливіший компонент змісту навчання іноземної мови, а їх формування саме і є метою навчання лексичного матеріалу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Одним із важливих завдань, яке ставиться перед учнями при вивченні іноземної мови, є оволодіння лексичною компетентністю. Сформована лексична компетентність є одним з факторів, які впливають на загальний рівень оволодіння іноземною мовою, адже лексична компетентність є компонентом іншомовної комунікативної компетенції, який має місце у всіх видах мовленнєвої діяльності. Тому проблема формування лексичної компетентності перебуває у центрі уваги багатьох сучасних вітчизняних вчених (О.П. Амацьєва, А.М. Богуш, С.Л. Куліш, С.Ю. Ніколаєва та ін.) та зарубіжних (Е. Свенік, Р. Данон, П. Вогеліус, П. Врігнод, Дж. Пешар, М. Норріс, Ф. Келлі, А.Х. Веетрхайм, Дж. Саккен, П. Трієр). Зокрема формування лексичної компетентності спирається на використання методу повної фізичної реакції (TPR-методу), який сприяє ефективнішому засвоєнню іншомовної лексики. Серед відомих зарубіжних науковців, які першими звернули увагу на здатність дітей вивчати мову через виконання фізичних дій, були Ф. Гуен, Г. Палмер, Дж. Ашер. На теренах нашої держави на важливість активнішого застосування цього методу наголошують С. Ніколаєва, Н. Скляренко, І. Щепак, І. Горець, О. Мисечко. [4, 44]

Метою статті є теоретичне обґрунтування змісту формування лексичної компетентності на початковому етапі навчання іноземної мови. Визначення етапів формування лексичних навичок та стратегій оволодіння іншомовною лексикою.

Виклад основного матеріалу дослідження. Тлумачний словник української мови за редакцією В. Бусела розглядає компетентність “як певну суму знань особи, яка дозволяє їй судити про що-небудь, висловлювати переконливу авторитетну думку. Компетентний – це той, хто знає. Обізнаний у певній галузі, який має право за своїми знаннями або повноваженнями робити або вирішувати що-небудь. Компетенція – це коло повноважень якої-небудь установи або особи, коло питань, з яких ця особа має знання, досвід”. [1, 445]

Теорію ключових компетенцій у шкільній освіті викладено в працях зарубіжних педагогів М. Алексєєвої, І. Зимньої, М. Маркової, С. Шишова та ін.. Науковий погляд на лексичну компетентність як один із важливих компонентів мовленнєвої компетенції, що передбачає певний запас слів у межах певного вікового періоду, фразеологічних зворотів, дають підстави стверджувати, що до поняття лексичної компетентності необхідно залучити спеціально структуровану систему лексикологічних знань. Умів, навичок і ставлень, яких набуває учень в процесі навчання. Лексична компетентність – це актуальні прояви мовленнєвої компетенції у мовленнєвій творчій діяльності. Суспільному житті тощо.

Лексична компетентність визначається сучасними вченими (О.П. Амацьєва, А.М. Богуш, С.Л. Куліш, С.Ю. Ніколаєва та ін.) як наявність певного запасу лексичних одиниць з урахуванням віку школярів, здатність адекватно їх використовувати: коректно вимовляти та писати, правильно організувати граматично, розуміти на слух і в процесі читання, оперувати ними в актах комунікації у пробному темпі та в різних значеннях, доречно вживати образні вислови, прислів'я, приказки, фразеологічні звороти для досягнення відповідного комунікативно-функціонального результату. [3, 2]

До лексичного запасу учнів молодшого шкільного віку. Який вони повинні засвоїти в усному мовленні і читанні, входять більшість структурних лексичних одиниць (артиклі, займенники, прийменники, сполучники). Частина найбільш частотної лексики і певна кількість тематичної, необхідної для здійснення усного спілкування учнів за ситуаціями в межах шкільної програми учні засвоюють також слова, які складаються з відомих їм елементів. Крім того, під час навчання учні ознайомлюються пасивно з певною кількістю лексичних одиниць, які вчитель використовує у своєму мовленні. Це вирази класного вжитку, назви місяців, які вживаються також у текстах для читання. Частиною такої лексики учні можуть використовувати у своєму мовленні, що потрібно всіляко заохочувати.

Ознайомлення передбачає одночасно подачу форми лексичної одиниці і її значення, що зумовлює появу в свідомості учня потрібних асоціацій між матеріальними і смисловими планами.

У роботі над лексикою традиційно виділяють три основні етапи:

- 1) ознайомлення;
- 2) первинне закріплення;
- 3) розвиток умів використання лексичних одиниць у різних видах мовленнєвої діяльності. [4, 45]

Перші два етапи часто об'єднують в один – презентація лексики. Етап презентації відіграє важливу роль у навчанні лексики. Від ефективності й цілеспрямованості цього етапу залежить уся подальша робота над лексикою. Завдання вчителя – обрати найефективніший спосіб презентації відповідно ступеню навчання. Рівня знань учнів, якісної характеристики слова та його приналежності до активного й пасивного мінімуму. Різноманітність прийомів семантизації та первинного закріплення дозволяє дібрати прийом, що відповідає меті й завданням уроку, а також можливостям вчителя, та варіювати їх від уроку до уроку.

Семантизація є частиною презентації. Під семантизацією розуміємо розкриття значення слова. Існує два основних види семантизації – безперекладні й перекладні способи семантизації, кожний з яких має свої особливості, переваги, недоліки.

Не менше значення, з точки зору методики викладання іноземної мови, має також поділ лексики на

повнозначні та службово-структурні слова. До повнозначних слів відносяться іменники, прикметники, деякі прислівники й дієслова (окрім допоміжних і модальних). Вони складають переважну більшість словника. Але мають порівняно низьку частотність вживання в тексті.

До складу службово-структурних слів відносять так звані “малі слова”, які оформляють речення й виражають швидше функцію, ніж значення. Такі слова мають універсальне (надтематичне) застосування, на відміну від повнозначних, які є активними лише в межах певної теми.

Процес засвоєння лексики – процес довготривалий. Нова лексична одиниця повинна виникнути у свідомості учня, поступово злитись з його мисленням. Це зумовлено тим, що кожне слово в мовленні володіє певним лексичним полем, тобто вступає у сполучення не з будь-якими, а лише з певними словами. [5; 217]

Дуже важливу роль у формуванні в учнів лексичних навичок відіграє послідовність опрацювання лексичної одиниці. Розпочинаючи роботу над словом, насамперед необхідно врахувати його призначення – поповнення активного чи пасивного запасу, а також категорію – воно належить до повнозначних чи структурно-службових слів.

Важливим є сприймання учнями лексики на слух. Вчитель вимовляє нове слово кілька разів ізольовано, а потім у складі речення, щоб учні навчилися легко впізнавати його в потоці мовлення. Наприклад. Вчитель роздає учням картки з новими словами. А потім зачитує текст, і під час цього кожен учень піднімає вгору картку зі словами, вимовленими вчителем. Сам акт подачі лексичної одиниці є короткотривалим у часі, він може повторюватись двічі і навіть тричі.

При введенні нових слів вчителю необхідно звернути особливу увагу на їх вимову, написання, вживання у різних ситуативних контекстах. Для кращого засвоєння лексичної одиниці вчитель повинен використовувати контекст, засоби наочності, аналіз словотворчих елементів, порівняння незнайомого слова із словом рідної мови, схожим за формою і значенням, пояснення через опис. Ретельно дібрані зорові образи або зображення дають можливість чітко зафіксувати нові слова.

Після ознайомлення діти тренуються вимовляти нові лексичні одиниці. Цей етап формування нових лексичних одиниць називається вимовлянням. Учні повинні вміти вимовляти нові слова, навіть якщо перед ними стоїть мета навчитися лише читати та розуміти чужу мову. Якщо вони навчаться їх вимовляти, то краще запам'ятають і легше розпізнаватимуть. Для тренування вимови нових лексичних одиниць доцільно використовувати загадки або рисівки. Перевагою молодших школярів є також потенційно великі можливості довготривалої пам'яті. Спостереження показують: за умови стимулювання властивої для цього віку ігрової або пізнавальної мотивації діти досить легко і міцно запам'ятовують не лише окремі слова чи словосполучення, але й мовні кліше, фрази, мікродіалоги, малюнки, віршики, пісеньки. [5; 223]

Сьогодні існує велика кількість методів та теорій щодо навчання іншомовного лексичного матеріалу. Загалом, змінилося ставлення до ролі лексики у процесі оволодіння іноземною мовою. В наш час все частіше зустрічаються твердження про те, що саме лексичний матеріал є основою комунікативного процесу, його центром, оскільки саме лексичні помилки можуть створювати ситуацію, під час якої учасники процесу комунікації не можуть зрозуміти один одного.

Стратегії оволодіння іншомовною лексикою можна розділити на три основні групи: мета когнітивні, когнітивні, а також соціальні й афективні. Перша група – це стратегії, які допомагають людині, яка вивчає іноземну мову, планувати та регулювати свою роботу, а також оцінювати її. Наприклад, ведення власного словника. Друга група – стратегії, які є необхідним для активного використання вивченого матеріалу та сформованих навичок. Наприклад, пошук ключових слів у тексті або використання здогадки. Стратегії, які відносяться до зазначеної групи, як правило, відповідають певному завданню. Третя група – це стратегії, які допомагають людині взаємодіяти з іншими під час комунікативного процесу, що дозволяє підвищити ефективність навчання та керувати власним емоційним станом. Наприклад, розширення контактів з носіями мови або формування позитивного ставлення до власних помилок як невід'ємної частини навчального процесу.

Дослідники виділяють п'ять основних стратегій оволодіння лексикою, якими користуються люди при вивченні іноземної мови. Вони є поєднанням кількох стратегій в одній: стратегії запам'ятовування, зорові та слухові стратегії, ті, що передбачають фізичну дію, використовуються для подолання власного страху, а також організації слів у мовленні.

У випадку вивчення лексичної одиниці (ЛО) дослідники пропонують розділити стратегії на дві групи: спрямовані на ідентифікацію ЛО та її запам'ятовування і зберігання у пам'яті. Серед першої групи можна виділити три основні підгрупи стратегій, поданих у першій класифікації, тобто когнітивні, метакогнітивні та соціальні стратегії. З'ясувавши значення ЛО та вирішивши, що вона потрібна, людина може використовувати інші стратегії, спрямовані на запам'ятовування цієї ЛО.

Висновки. Таким чином, формування лексичної компетентності на початковому етапі дає можливість ефективного засвоєння іноземної мови. Це, в свою чергу, дає можливість створити міцну основу при вивченні іноземної мови на старших етапах навчання. Лексична компетентність, як складова іншомовної комунікативної компетенції, є важливим фактором, який впливає на загальний рівень володіння іноземною мовою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / укл. і голова ред. В.Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2004. – 1440 с.
2. Безкоровайна Ю. Унаочнення як засіб формування іншомовної лексичної компетенції учнів

- / Ю. Безкоровайна // Студентський науковий альманах факультету іноземних мов. – 2009. – Вип. 1(6). – С. 230-234.
3. Козачінер О.С. Формування лексичних навичок в учнів 1-го класу / О.С. Козачінер // Англійська мова та література. – 2008. – №3. – С. 2-3.
4. Кравчук Л. Побачити кожний успіх: особливості навчання лексики на початковому етапі / Л. Кравчук // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2009. – №2. – С. 43-48.
5. Ніколаєва С.Ю. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах / С.Ю. Ніколаєва [та ін.]. – К.: Ленвіт, 1999. – 320 с.

М.И. КОХАНЕВИЧ, Н.А. ДЖАВА. ФОРМИРОВАНИЕ ЛЕКСИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ НА НАЧАЛЬНОМ ЭТАПЕ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ

Резюме. В статье раскрыты теоретические аспекты относительно содержания и сущности обучения лексики учащихся младшего школьного возраста. Рассмотрены этапы формирования лексических навыков. Определены стратегии овладения иностранной лексикой.

Ключевые слова: лексическая компетентность, компетенция, лексические единицы, стратегии обучения.

M.I. KOKHANEVICH, N.A.DZHAVA. FORMATION OF LEXICAL COMPETENCE AT THE INITIAL STAGE OF LEARNING A FOREIGN LANGUAGE

The summary. The article describes theoretical position on the content and nature of learning vocabulary of the junior pupils.

Key words: lexical competence, competence, lexical units, learning strategies.

Рекомендовано до друку.
Канд. пед. наук, доц. Н.А. Джава.
Одержано редакцією 31.05.2016 р.

УДК 378.147: 811.111

І.А. ГОРОБЕЦЬ

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ ТА ЇЇ ЗАВДАННЯ

Резюме. У статті розкривається роль методики навчання іноземних мов; доводиться необхідність підготовки вчителя іноземної мови до програмування й створення власних програмних продуктів з методики викладання іноземної мови.

Ключові слова: методика, цілі, методи, зміст навчання, програмні продукти.

Постановка проблеми. Для того, щоб навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах було ефективним і відповідало сучасним вимогам, майбутній учитель має добре оволодіти теоретичним курсом «Методика навчання іноземної мови», який повинен посідати провідне місце в системі професійної підготовки фахівця.

До основних завдань теоретичного курсу «Методика навчання іноземної мови» відносяться такі:

- показати головні компоненти теорії сучасного навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах і на цій основі навчити студентів використовувати теоретичні знання для вирішення практичних завдань;
- ознайомити студентів з сучасними тенденціями в навчанні іноземних мов як у нашій країні, так і за кордоном;
- розкрити суть складових частин і засобів сучасної методики як науки; спрямувати студентів на творчий пошук під час практичної діяльності у школі;
- сформувати у студентів під час практичних і лабораторних занять професійно-методичні вміння, необхідні для плідної роботи в галузі навчання іноземних мов;
- залучити майбутніх вчителів до опрацювання спеціальної науково-методичної літератури, що має стати джерелом постійної роботи над собою з метою підвищення рівня професійної кваліфікації [2].

Аналіз досліджень і публікацій. На сьогодні на основі та під впливом досліджень А.Н. Леонтьєва, Л.І. Божович, А.К. Маркова, В.М. Сухомлинського, І.Зязюна сформовано загальну картину динаміки методики іноземних мов. Наголошується у сучасних науково-педагогічних дослідженнях як зарубіжних, так і вітчизняних учених з методики навчання іноземним мовам (І.А. Зимня, Т.В. Сисоєв, С.Г. Минасова, В.П. Фурманова та ін.). М.О. Скуратівська досліджує сучасні методи та технології викладання іноземних мов у вищій школі України.

Виклад основного матеріалу дослідження. В педагогічному плані слово «методика» найчастіше вживається у трьох значеннях:

- 1) «методика» як педагогічна наука, яка має, з одного боку, характеристики, притаманні будь-якій науці (теоретичний фундамент, експериментальну базу, робоче поле для перевірки науково обґрунтованих гіпотез), а з другого – специфічні об'єкти дослідження, що зумовлені як особливостями самого предмета, так і шляхами оволодіння ним;

© І.А. Горобець, 2016